

Lina Eriksson

Efter att ha arbetat som journalist i 45 år (inräknat de två åren på Journalisthögskolan) har jag ett otal människor i minnes- och fotoarkiv. Några har lämnat starka intryck och dyker fortfarande upp i tankarna. En av dessa är Lina Eriksson, som jag gjorde detta porträtt av 1984.

”Lina i Lycktorpet”, 90-årig konstnär:

– Allt som jag gjort har varit bibliskt på nå't sätt

Text och foto: Hans Månsson. Artikeln publicerad i Tidningen Broderskap nr 30/1984

- Allt jag gjort har varit bibliskt på nå't sätt ... lite i moll. Och Gud har lett mig genom allting. Motgångarna och allt jag varit med om, det hakar i varann som en lång kedja. Och efteråt ser man ändå, att det var nog något som man måste igenom.
- Men man är väl inte här bara för att ha roligt, heller ...

När hon säger det sista ler hon sitt varma och trygga leende. Lina Eriksson från "Lycktorpet", Hammerdal, Hallviken – och Solna.

En konstnär – och levnadskonstnär – som fortfarande, vid 90 års ålder, tänker mer på den dag som kommer, än på den som gick.

Det är svårt att tänka sig när man sitter i den lilla tvårummaren i Solna och samtalar i lugn och ro – men orden finns där. Berättelserna, minnena. Allt det eländigt svåra. Kriserna och de olösliga problemen. Tillsammans med de himmelska ögonblick då solen brutit igenom och visat sin obändiga kraft.

Lina från Lycktorpet personifierar allt detta på ett märkligt sätt.

Piga som nioåring

Det var i nordjämtska Hammerdal som hon såg dagens ljus. På Fyrsjövallen, närmare bestämt. Det återstod ännu sex år till sekelskiftet.

- Tre år gick jag i skolan. Det var en halvmil att gå, fram och tillbaka, i obanad terräng.

Som nioåring började hon tjäna som "syttpiga", Det innebar att hon fick vakta barn och sköta allehanda sysslor.

Så flyttade familjen till "Lycktorpet" i Ede, när Lina kommit upp i tonåren. Där blev hon vallpiga. Skulle gå i skogen och vakta en bondes djur.

Det var där som slidkniven började komma till användning för konstnärliga ändamål.

– Jag började med att tälja mej en käpp. Sen gjorde jag ett huvud av handtaget, och en klöv i andra ändan. Så var hon fast i snideriet. Till mammans förtvivlan.

– Hon tyckte jag skulle sticka strumpor när jag gick omkring i vallskogen. Men jag bara snickrade.

Satt i kolmilans rök

Episoderna stiger fram en efter en ur Linas minne. Från barndom, ungdomstid, från de åren då hon var gift.

Och ett tema återkommer ofta – hur hon stått inför närmast oöverstigliga svårigheter, men ändå klämpat, och på ett eller annat sätt kommit vidare.

Som när hon i tonåren fick lunginflammation, mässlingen och tuberkulos samtidigt.

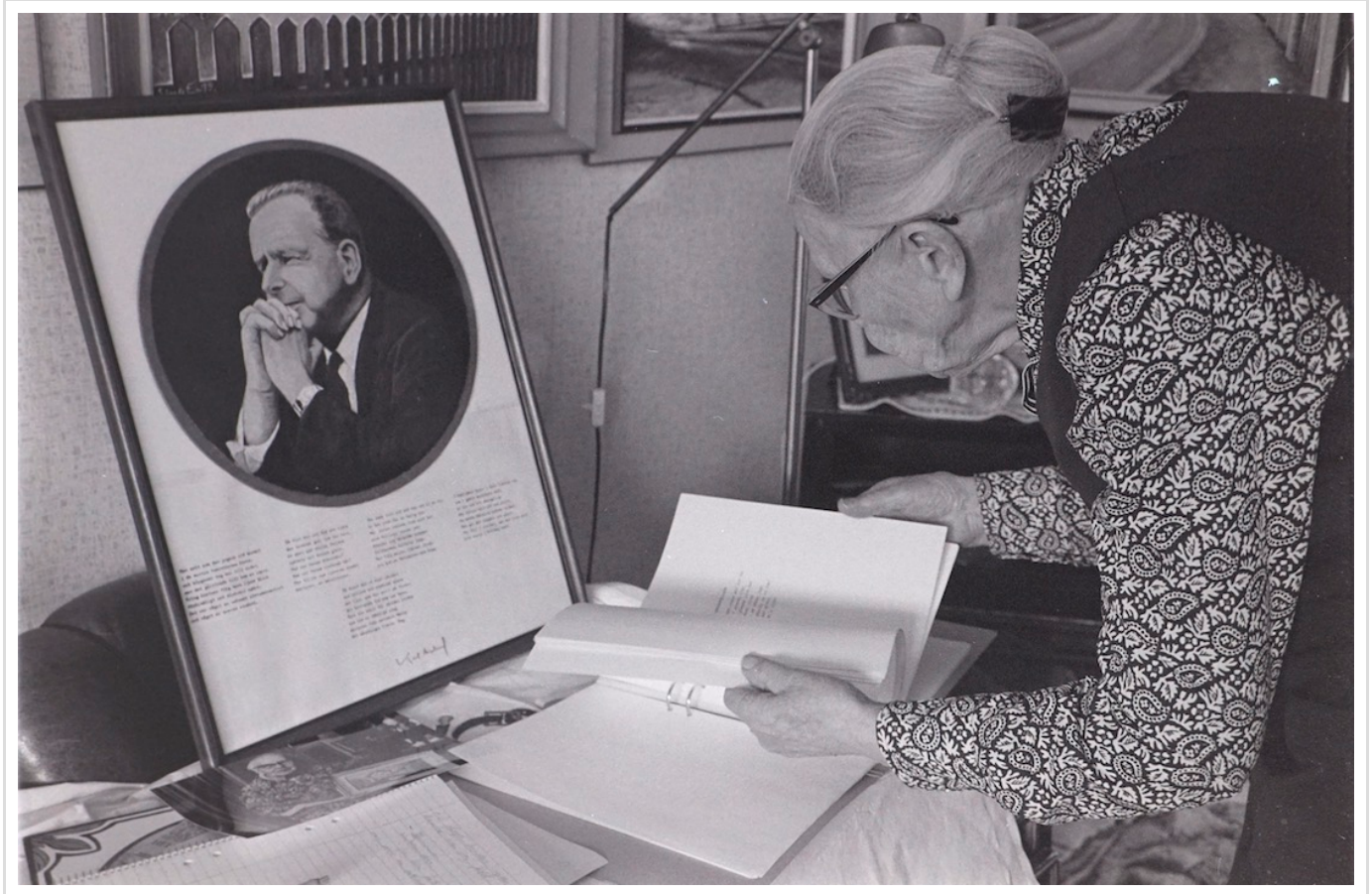
– Ja, Nisse, han som jag gifte mig med sen, han jobba´ med kolning däromkring då, och han visste att röken från milan var bra mot lungsjukdomar. Så jag fick gå upp dit och sätta mej i kolröken varenda dag, och det tog väl några veckor så var jag frisk.

Två av tavlorna som Lina Eriksson betraktar är självporträtt. Den uppe till vänster, och den nere till höger – där hon sitter vid sin sons sjuksäng och håller hans hand, efter att han skadats i en trafikolycka.

Genom att några personer i Jämtlands "konstetablissemang" upptäckt Linas anlag fick hon komma till Östersund. Främst var det skulptören Olof Ahlbergs förtjänst. I Östersund fick hon först arbeta åt hemslöjdsföreningen, och sen blev det en period på Gusta stenförädling.

Högg i sten

På Gusta var Lina unik. Där arbetade hon som ensam kvinna, 20 år gammal, bland 300 karlar.

– Dom byggde ett tält av wellpapp omkring mej, för att jag inte "skulle känna mig generad". Det rev jag ner bara efter några dagar.

Lina visar bilder på vad hon gjorde. Det var de mest fantastiska figurer i både trä och sten, inte minst de som sitter på ett av husen vid Stortorget i Östersund än idag.

Men den konstnärsbana som bara nått och jämnt påbörjats, blev snabbt avbruten när hon gifte sig.

"Det där är lika mycket värt som ett skithuspapper", sa maken om ett diplom som Lina fick för sina träarbeten vid Baltiska utställningen i Malmö 1914.

Frös nästen ihjäl

Så konstnärsverktygen fick vila, medan familjen flyttade runt i norra Jämtland, från Muråsen till Bredkålen till Hallviken och Norderåsen, och så småningom även till Storuman i Västerbotten. Där bodde man bara ett år – men det var desto svårare:

– Ja det var verkligen umbäranden. Det enda som höll mig uppe då, det var barnen. Lillen var bara ett år gammal.

Bostaden i Storuman var helt undermålig. Nästan så att man frös ihjäl, berättar Lina. på en tavla som hon målat ser man hur rimfrosten kryper upp efter väggen bakom sängarna.

Familjen återvände till Jämtland, och skaffade så småningom ett torp i Hallviken, en bit från Strömsund.

– Ja, maken skulle ju ha nå't att göra han också, säger Lina och syftar på de sysslor som hörde till torparlivet.

Det skiner igenom att förhållandet till maken aldrig var särskilt bra. Och barnen led, dom också, låter Lina förstå,

– Egentligen gick det mesta över min ork, förklarar hon.

Det är inte svårt att tro henne – med en dotter som dog i sina unga tonår av brusten blindtarm, på årsdagen av konfirmationen.

Snidade i syjuntan

I och med återkonsten till Hallviken blev Lina i det närmaste familjeförsörjare med sina sniderier. Det hade hon förresten börjat med så smått redan i Norderåsen – i syjuntan!

Dom andra kvinnorna satt där med sina broderier och stickningar, men Lina, hon var utrustad med träsnideriattiraljer. Och hon började göra ramar, med figurer av alla slag, så de andra kvinnorna blev alldeles fascinerade.

Lina fick beställningar, och så kom det sig att hon började tjäna pengar på sin konstskicklighet. Välbehövliga pengar i den fattiga torparfamiljen. Många gånger var det helt enkelt hon som räddade ekonomin.

Som den gången då man bara ägde trettio kronor, men måste skaffa utsäde och konstgödning för hundra.

– Plötsligt, mitt i en snöstorm, hörde vi hur det knackade på dörren. Då stod det två flygare därutanför. Dom hade varit på besök i byn, och hemma hos en sömmerska hade dom fått se något som jag gjort. Sen hade dom släpat sig den långa vägen till vårt torp för att fråga om jag hade något att sälja.

– Ett skrin var allt jag hade, och dom köpte det för 60 kronor.

– När jag gick till sängs den kvällen tänkte jag att "bön med knäppta händer är ej nog, när du beder för din gröda. Bed med handen på din plog, så välsignar Gud din möda".

Ständigt skapande

När Lina berättar är det lätt att i första hand fästa sig vid allt det dramatiska, allt som stämmer til förundran och eftertanke.

Men parallellt med detta LIV, i dess djupaste mening, flödar en aldrig sinande ström av konstnärligt skapande. En del är nämnt, men det finns mycket, mycket mer. Bland annat i kyrkor runt om i landet, till exempel i Strömsund, Hagalund, Linköping, Ope, Stensele och inte minst i Jänsmässholmens lappkapell, som har en kristusfigur snidad i trä till altarpopsats.

En annan träskulptur som Lina gjorde då hon bodde i Hallviken var en avbild av den Heliga Birgitta, som en privatperson beställde och som numera finns på hembygdsmuseet i Norrtälje.

– Kanske du vill höra några dikter, förresten, undrar hon.

Så kommer det då fram ännu en konstart ...

Hon läser:

Vad är harmoni

*Harmoni, du är en ande som vi sällan fånga hinner
Löftesrik du mot oss svävar, men du gäckar och försvinner
Lämnar efter flyktig tröst
Tomhetskänslan i vårt bröst
Vad jag tror och härmed säger
kanske många ej kan fatta
Att vad livet skönast äger
men som endast få kan skatta
Det är livets poesi
Tvenne själars harmoni*

Men det behövs bara att hon vänder på bladet i diktpärmen, så kommer även humorn fram ...

Olust

*Den första kyssen, den va se så där
Den andra, var på något sånär
Den tredje va döfödd å liknöjd å slö
För kärleken va dö*

Steg in på Konstfack

Men det som kanske varit allra märkligast med Lina i Lycktorpet, det återstår att berätta. Det var hur hon i mitten av 30-talet bröt upp från sin inrutade tillvaro i den lilla jämtlandsbyn och drog iväg till Stockholm.

Maken hade hon skilt sig ifrån, och den äldre sonen hade redan flyttat till Stockholm för att ta värvning. Den yngre följde med Lina, som hade bestämt sig för att söka in på Konstfack. Så med sniderierna under armen stegade hon in till höga vederbörande.

Först ville dom inte alls kännas vid henne. Inte kunde man komma mitt i terminen och tro att det gick an att börja!

– Men ni kan väl titta på vad jag gjort, i alla fall? bad Lina.

Jo, det kunde dom. Med resultat att Lina antogs på stående fot. Men i ämnet träsnideri tyckte inte läraren att han kunde lära henne mera, så hon fick arbeta med lera och skulptur i stället. Träsnideriet blev en fritidssyssla och födkrok.

På 50-talet blev Lina tvungen att sluta med det tunga träjobbet. Värken i armar och händer blev för svår. I stället gick hon över till keramik, olje- och porslinsmålning.

Och ännu har hon inte förtröttats.

– Varje dag målar jag en stund, och dom som har kurser i porslinsmålning här i kring, dom lämnar in till mig för att jag ska bränna deras saker i min ugn.

Ingen utställning

Trots ett långt liv som konstnär har Lina aldrig haft någon utställning på konstgalleri.

I våras hängde hon en del tavlor i Sollentuna pingstkyrka, och sålde till förmån för missionen. Men det mesta vill hon ha kvar. Som tavlorna från gamla, numera rivna, stadsdelen Hagalund i Solna. Och självporträtten. Inte minst det där hon sitter vid sin sons sjukbädd och håller honom i handen.

Det var en av Linas svåraste upplevelser i livet, när sonen John undkom döden med en hårmsmån, i en trafikolycka för några år sedan. Men den upplevelsen bidrog ändå till något positivt, som Lina gått och funderat på "hela livet", som hon säger.

– Jag lät döpa mig, tillsammans med John och hans fru. Alla tre på en gång. Men det var inget speciellt med det, det var som om jag varit med om det alltid.

– Svårigheter kan vara nyttiga. För om det går bra hela tiden glömmer man bort att man behöver Gud. Då tror man att "bra karl reder sig själv".

Vem ska sköta blommorna?

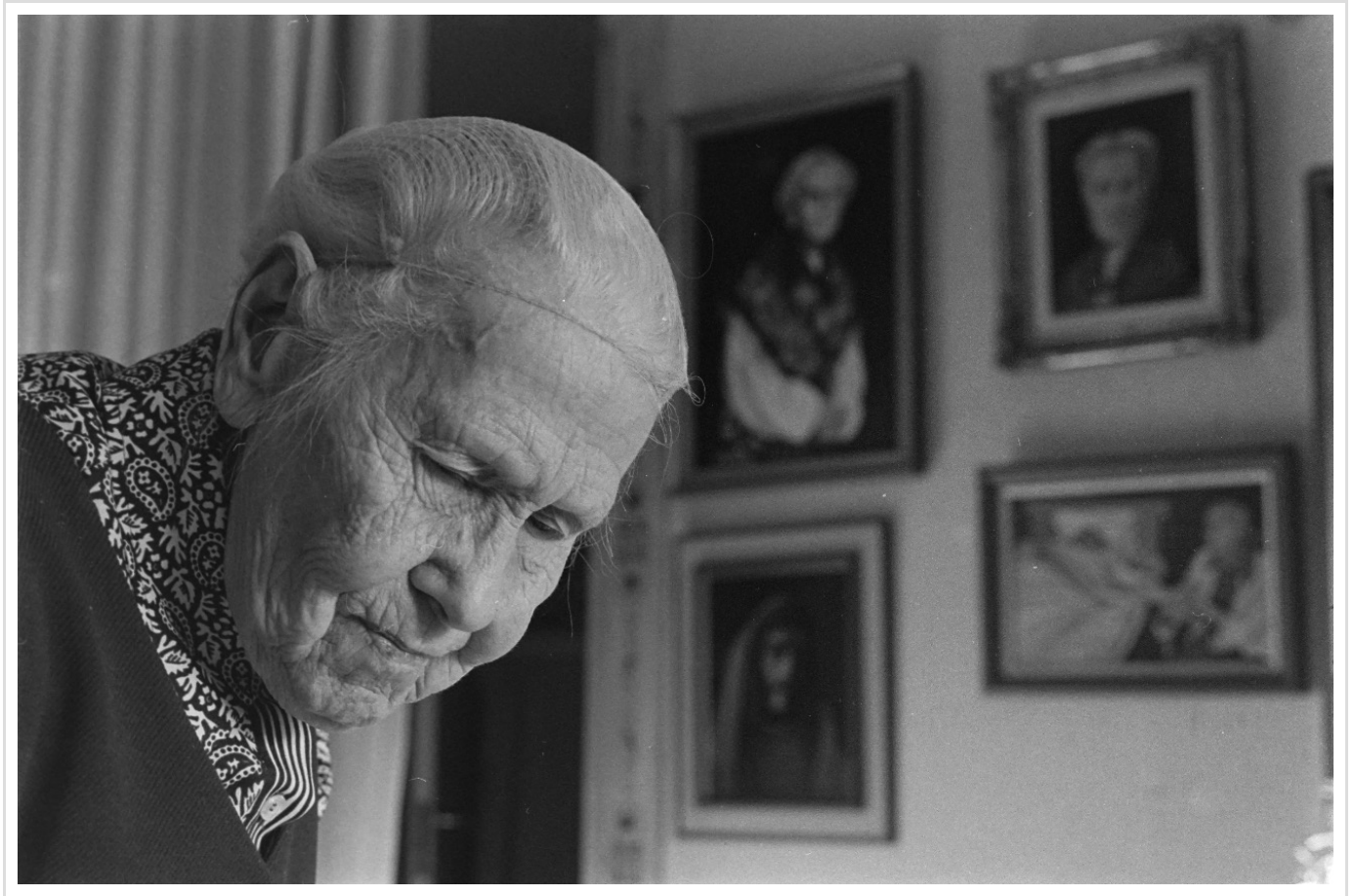
Nittio år gammal kommer Lina kanske att bli "rikskändis". Några filmare har nämligen följt henne i flera år, och sent om sider är filmen nu färdig. Kanske kommer den i TV så småningom.

– Men då är det nog bäst att man gräver ner sig. Det känns "orodigt". Jag är eremit jag, serru ...

– Man är seglivad ... fast man haft orsak att dö många gånger. Men jag tycker det är bra att få hänga med så länge som man kan vara till nytta.

Och hembygden i Jämtland – har du funderat på att åka dit igen?

– Jo, nog skulle jag vilja det. Men hur skulle det gå, med alla pelargoner på balkongen som behöver vatten varje dag?

LINA, FLICKAN FRÅN LYCKTORPET

Uti Lycktorpets skogar har skallat min sång
Från morgon till skymmande kvällen
Och mitt lockrop har ekat mång tusende gång
Ifrån bergen med stupande hällen
Där som barn jag gick vall,
mellan granar och tall
och bland björkar med vajande hängen
Och med fladdrande hår
Över blommor och snår
har jag dansat bland kalvar på ängen

Väl var pinan rätt stor
för båd´Vallhjon och kor
utav knottens och bromsarnas sveda
Men jag tände en rök
invid myrkantens krök
för att lindring och ro oss bereda
Och då vädret var grått
Allt var kyligt och vått
tändes stockeldens värmande låga
Den Vi samlades kring
En idisslande ring
Själv jag tuggade granarnas kåda

Men om åskan bröt lös
Över vallande Tös
Och när blixterna skar över stupen
Mina kossor tog lä
under närmaste trä
I förskräckelse tätt sammankrupen
Men Jag, tog min tillflykt till Herren i bön
Att oss skydda för dundrande vreden
Och snart lyste det sol över Illbergets krön
Över myren och tjärnen och heden

Men Jag var en vandal
Uti skogarnas sal
Ty av björkarna flådde jag barken
Jag dem skalade av
för att äta dess sav
deras näver låg strödd över marken

Sedan skar jag mångt´namn
I dess skövlade stam
Jag skar blommor och slingor och gubbar
Ingenting fick gå fri
För min stålskarpa kniv
Utav björkar och fallträd och stubbar

Nu sen gammal Jag blev
Samma stigar Jag klev
I den milsvida Kronoskogsparken
Men en chock det mig var
ingen skog fanns nu kvar
Endast ris, över kalhuggna marken
Förr stod storskogen djup
Över hållar och stup
Det var svalt i dess skuggiga salar
Och vid saknadens sting
Såg jag vida omkring
Över skövlade höjder och dalar

